

**CONCERTUL PENTRU CORN ȘI ORCHESTRĂ DE PAUL
HINDEMITH:
UNELE PARTICULARITĂȚI COMPOZIȚIONALE ȘI
INTERPRETATIVE**

**CONCERTO FOR HORN AND ORCHESTRA BY PAUL HINDEMITH:
SOME COMPOSITIONAL AND INTERPRETATIVE CHARACTERISTICS**

VICTOR ZLOTESCU²²,
doctorand,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0009-0008-8729-8431>

CZU [785.6:780.646.3]:781.6

DOI <https://doi.org/10.55383/ca2025.06>

Concertul pentru corn și orchestră de Paul Hindemith este analizat din perspectiva compozițională și interpretativă, subliniindu-se inovațiile stilistice ale compozitorului. Lucrarea, dedicată cornistului Dennis Brain, combină trăsăturile baroce cu tehnicile moderne, inclusiv atonalismul și dodecafonismul. Autorul articolului descrie structura concertului și analizează elementele de ritm, metru și orchestrare. Prima mișcare introduce tema printr-o construcție bipartită cu repriză, a doua mișcare este un scherzo alert, iar finalul, cel mai complex, include o

²² E-mail: zlotesku1985@mail.ru

secțiune recitativă, pe textul unui poem scris de Hindemith. Sunt evidențiate dificultățile tehnice pentru cornist, inclusiv utilizarea digitației opționale și necesitatea exactității ritmice. Autorul articolului pune în valoare libertatea interpretativă a solistului, precum și modul în care Hindemith exploatează posibilitățile timbrale ale instrumentului, reușind să îmbine cu iscusință complexitatea tehnică cu expresivitatea.

Cuvinte-cheie: concert, corn, orchestră, Paul Hindemith, poem, analiză interpretativă

Concerto for Horn and Orchestra by Paul Hindemith is analyzed from both a compositional and interpretative perspective, highlighting the composer's stylistic innovations. Dedicated to horn player Dennis Brain, the piece combines Baroque characteristics with modern techniques, including atonality and dodecaphony. The author of the article describes the concerto's structure and analyzes elements of rhythm, metre, and orchestration. The first movement introduces the theme through a bipartite construction with a reprise, the second movement is a lively scherzo, and the final movement, the most complex, includes a recitative section with a poem written by Hindemith. The technical challenges for the horn player are underlined, including the use of optional fingering and the necessity of rhythmic precision. The author emphasizes the interpretative freedom of the soloist, as well as the way Hindemith explores the timbre possibilities of the instrument, skillfully combining technical complexity with expressiveness.

Keywords: concerto, horn, orchestra, Paul Hindemith, poem, interpretative analysis

Introducere

Unul dintre cei mai reprezentativi compozitori ai secolului XX, ce a contribuit semnificativ la dezvoltarea culturii muzicale este P. Hindemith – o personalitate remarcabilă ce a lăsat posterității „o impunătoare serie de concerte instrumentale, reînviind în ele vechiul stil concertant al barocului prin numeroasele opoziții tutti-soli” [1 p. 15]. El a scris concerte pentru diverse instrumente începând de la Concertele pentru orgă (1927, 1962), vioară (1939), violoncel (1940), pian (1945), clarinet (1947), corn (1949), fagot (1949) ș. a.

Hindemith a fost compozitorul universal ce s-a manifestat în toate genurile. Nu există niciun tip sau gen de muzică care să nu fie prezent în opera sa – fie că este o simfonie sau o operă semnificativă din punct de vedere filosofic, o lucrare pentru preșcolari, muzică pentru instrumente electronice experimentale sau piese pentru un ansamblu de coarde antic. Nu există un astfel de instrument care să nu apară în lucrările sale ca instrument solo și la care să nu poată cânta el însuși „căci, potrivit contemporanilor, Hindemith a fost unul dintre puținii compozitori care au putut interpreta aproape toate părțile din partiturile sale orchestrale, prin urmare – i s-a atribuit pe bună dreptate rolul de muzician „total”²³ [2].

Context istoric

Concertul pentru corn a fost scris de P. Hindemith în mod special pentru unul dintre cei mai mari interpreți din istoria instrumentului – Dennis Brain. Compozitorul, aflat în vacanță de la postul său academic de la Yale, a încheiat lucrarea în Elveția (țară care a

²³ Traducere proprie

devenit în cele din urmă reședința sa permanentă). Premiera acestei lucrări a fost dirijată de însuși compozitorul, la 8 iunie 1950, avându-l în calitate de solist pe virtuozul englez D. Brain și Orchestra Germaniei de Sud-Vest la Baden-Baden. Compoziția este scrisă pentru corn solo, flaut și flaut piccolo, două oboae, două clarinete in B, doi fagoți, timpane și grupul instrumentelor cu coarde. La indicarea compozitorului, creația durează în jur de 15 minute.

Analiza particularităților componistice și interpretative

Mișcarea I

Introducerea începe în tempo *Moderately fast*, în interpretarea tuturor instrumentelor, cu excepția celui solistic. Tema de bază este interpretată în această secțiune de flaut și grupul instrumentelor cu coarde, celelalte instrumente având rolul de acompaniament. Treptat, ea este preluată de clarinet și redată fragmentar, chiar imitativ la celelalte instrumente prezente în partitură. Specifică pentru acest compartiment este schimbarea constantă a metrului, varierea acestuia (4/4, 7/8, 6/8, 7/8, 4/4) și utilizarea figurilor ritmice sincopate. Toate aceste procedee se desfășoară pe parcursul a 20 de măsuri, astfel prima mișcare este formată din două compartimente mari, care se repetă – forma bipartită cu repriză (*Ex. 1*).

Exemplul 1. P. Hindemith. Concertul pentru corn și orchestră, p. I

Concerto

I Moderately fast - *Mäßig schnell*
(♩ 88 - 92)

Paul Hindemith
1949

Moderately fast - *Mäßig schnell*

Prima apariție a instrumentului solistic are loc în măsura 21, cu o temă de bază, într-o manieră foarte expresivă și grațioasă. Dat fiind faptul că vorbim de perioada contemporană, este prezentă tehnica atonală (lipsa centrului tonal) și cea dodecafonică (utilizarea pe larg a tuturor celor 12 sunete ale gamei cromatice). Tema se dezvoltă pe parcursul a 8 măsuri (**Ex. 2**).

Exemplul 2. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră*
p. I, Tema de bază

În următorul compartiment are loc o alternare a două motive la corn: unul ascendent și altul descendent, ambele creând un dialog cu orchestra (**Ex. 3**).

Exemplul 3. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră*,
p. I, dialogul dintre 2 motive

Acest compartiment are rolul de a face trecerea către următoarea parte. Secțiunea dată este intens cromatizată și cântată într-o manieră interpretativă mai virtuoasă, comparativ cu prima temă (**Ex. 4**).

Exemplul 4. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră*,
p. I, secțiunea de trecere

În imprimarea audio din 19 noiembrie 1956, cornistul Dennis Brain, împreună cu Orchestra Filarmonicii din Londra sub bagheta dirijorului Paul Hindemith, își permite să schimbe trăsăturile interpretative în anumite momente, deoarece o astfel de abordare se dovedește a fi mult mai comodă pentru interpret. Drept exemplu elocvent, ar servi saltul de octavă (Gis^1 - Gis^2) din măsura 40, care nu este cântat *legato*, conform indicațiilor, ci *détaché*, ceea ce minimizează riscul unui eșec în interpretarea acestui interval incomod.

Din punctul de vedere al tempoului, în măsurile 43-51 este necesară o atenție maximă a cornistului în scopul menținerii aceleiași mișcări, deoarece odată cu schimbarea măsurii ($\text{♩} = \text{♩}$) se schimbă caracterul muzicii. *Repriza* începe din măsura 51 cu secțiunea A, redată la corn (*Ex. 5*).

Exemplul 5. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră*,
p. I, repriza secțiunii A

Respectiv, repriza secțiunii B (măsura 59) care este relativ redusă, începe inițial în orchestră, apoi este expusă la corn (*Ex. 6*).

Exemplul 6. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră,*

p. I, repriza secțiunii B

The image shows a page of a musical score for a concert for horn and orchestra. The page is numbered '11' in the top right corner. It features seven staves: Flute (Fl.), Oboe (Ob.), Clarinet (Cl.), Bassoon (Fag.), Trombone (Tromb.), Trumpet (Tromp.), and Horn Solo. The music is written in a 2/2 time signature. A rehearsal mark 'H' is placed above the first staff. Dynamics include *mf* and *f*. The word 'Piccolo' is written above the flute staff.

Mișcarea a II-a

Mișcarea a doua (*Very fast* (eng. *foarte rapid*)) este scrisă în formă de rondo, măsura de 2/2. Tempoul rapid, ce a fost prezent și în prima mișcare va menține atât interpretul cât și ascultătorul într-o tensiune constantă. Tema începe în partida timpanelor, cornului și violoncelului, fiind completată și de întreaga orchestră. Tema A este destul de desfășurată, având un caracter săltăreț (*Ex. 7*).

Exemplul 7. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră,*

p. II, Tema A

The image shows a page of a musical score for a concert for horn and orchestra. The page is numbered '11' in the top right corner. It features three staves: Timpani (Timp.), Horn Solo, and Cello. The music is written in a 2/2 time signature. Above the staves, the tempo is marked 'II Very fast - Sehr schnell' with '(d ca. 152)'. Dynamics include *p* and *mf*. The word 'picca.' is written above the cello staff.

Secțiunea B se deschide cu un interludiu orchestral. Pentru interpretarea acestei părți în tempoul indicat de către compozitor (doimea=152), cornistul trebuie să posede o tehnică interpretativă destul de avansată. Când intră partida cornului, acesta continuă în ritmul alert din secțiunea precedentă, dar pe parcurs devine mai liniștit și explorează mai multe salturi în melodie (*Ex. 8*).

Exemplul 8. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră*,
p. II, secțiunea B

The image shows a musical score for a Horn Solo and strings. The Horn Solo part is on the top staff, starting at measure 17 with a *mp* dynamic. The strings are divided into Violins (Vlns) and Cellos/Double Basses (Vclns/Cb). The Violins and Cellos/Double Basses parts are marked with *pizz.* (pizzicato) and *p* (piano) dynamics. The dynamics for the strings change from *p* to *mp* and then to *mf* (mezzo-forte) across the measures. The score is written in a key signature of one flat and a 2/4 time signature.

După o reluare a materialului secțiunii A, apare secțiunea C, care începe cu o temă orchestrală (interludiu) ce accelerează tempoul și ritmul. Revenirea partidei cornului aduce starea de spirit care s-a schimbat în alergări rapide, frenetice, care treptat se descompun și reiau tema secțiunii A, din nou interpretată în întregime.

Secțiunea D prezintă un material nou, schimbând doar starea de spirit, de la zburciunat la senin datorită pasajelor lirice lente. Tema se transformă în fragmente mai scurte înainte de reluarea finală în secțiunea A, cu care se încheie mișcarea (*Ex. 9*).

Exemplul 9. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră*,
p. II, secțiunea D

Din punct de vedere interpretativ, în această parte, pentru a înlesni interpretarea optimilor din măsurile 81-87 (*G*) se propune aplicarea digitației opționale, și anume nota D^2 să nu fie cantată pe ventilele 1 și 2, dar pe 3 (*Ex. 10*).

Exemplul 10. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră*,
p. II, digitație opțională

Mișcarea a doua se încheie cu materialul tematic ce cuprinde fraze muzicale mai lungi și linii complexe ce necesită pregătire, iar pasajele cu mișcare rapidă reprezintă o provocare în ce privește tehnica interpretativă. Pe parcursul întregii părți, se menține cu strictețe un tempo unic. Astfel, în măsura 131, în scopul unei execuții mai expresive a optimilor, cornistul va executa procedeul numit *dublu staccato* (*Ex. 11*).

Exemplul 11. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră*,
p. II, *dublu staccato*

Mișcarea a III-a

Cea de-a treia mișcare este cea mai mare și durează aproape nouă minute – de două ori mai lungă decât primele două luate împreună și este, de asemenea, cea mai dificilă și complexă dintre toate.

Din punctul de vedere al formei muzicale, aceasta nu este una tradițională: aici sunt trei secțiuni, fiecare cu un nou marcaj de tempo și stil propriu, care se datorează îmbinărilor de măsuri ce alternează mereu (măsuri simple, compuse, mixte). Secțiunea de deschidere are marcajul foarte lent (*Very slow*) și conține două părți contrastante. Tema principală este destul de desfășurată și conține opt măsuri. Deși este marcată *lento*, lungimea notei este în mare parte optime sau mai scurtă (♩ ca. 56), iar melodia este construită în jurul a mai multor salturi descendente, dându-i un sentiment de cădere (*Ex. 12*).

Exemplul 12. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră*, p. III

A doua secțiune, *Moderately fast* (eng. *moderat rapid*), după cum indică compozitorul, de asemenea este divizată în două secțiuni. Dacă la începutul mișcării a treia, linia melodia era construită din intonații descendente, tema acestei secțiuni este expusă în răsturnare. Astfel, salturile ascendente creează o schimbare de stil, conturul fiind răsturnat cu susul în jos, tema devenind mai lungă. (*Ex. 13*).

Exemplul 13. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră*, p. III, a 2-a secțiune

Moderately fast - *Mässig schnell*
(♩ ca. 72)

Cea de-a treia secțiune, *Fast* (eng. *rapid*) este și cea mai originală și memorabilă, deoarece aici este inclus și cuvântul rostit ce interacționează cu instrumentul solistic (cornul).

La deschidere, cu un „val” al acompaniamentului, ce prezintă un interludiu prelungit, apare cornul ce intră apoi într-o secțiune asemănătoare cadenței cu ritm liber, iar naratorul începe poezia, care este rostită peste linia cornului. Acest fragment durează mai mult de un minut. Poemul, inițial în germană, se traduce în română astfel (*Ex. 14*)²⁴:

*Chemarea mea transformă
Sala în dumbravă sonoră de toamnă,
Prezentul în pierdut,
Pe tine, în veșmântul și obiceiul strămoșilor,
În dorința lor și în primirea fericirii tale.
Permite umbrelor scumpe învierea,
Ție – comuniunea pe jumătate uitată,
Și mie dorul meu creat de sunet.*

Exemplul 14. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră*, p. III, interludiu prelungit

Declamation:
Mein Ruf wandelt
In herbstgefüllten Reizen den Saal,
Das Eben in lauschendes,
Dich in Gewand und Brauch der Aimen,
In ihr Verlangen und Empfang dein Glück.
Um besten Schemen Abstand,
Der Nachbargessener Gewissheit,
Und mir mein langgestalltes Sehnen.

24 Traducere proprie.

Lively - Lebhaft.
(♩. ca. 126)

155 un poco agitato
con sord.

Din punct de vedere interpretativ, această parte este foarte solicitantă pentru interpret atât pe plan tehnic cât și sonor, deoarece presupune emiterea unui timbru plăcut. Pe lângă aceasta, la fel de importantă este și orientarea metrică în cazul schimbului de măsuri și al desenului ritmic, iar începând cu măsura 155, intervine un nou procedeu tehnic – surdina (*con sord.*). Fiind restrâns din considerente temporale, astfel încât pauza de până la episodul cu surdina (destinată anume instalării acesteia) este insuficientă, de aceea, interpretul este nevoit să obtureze pâlnia cu mâna. În acest caz cornistul trebuie să realizeze transpoziția la un semiton descendent și să ajusteze digitația opțională pentru fiecare notă în așa mod, încât ascultătorul să recepționeze ceea ce inițial a fost conceput de către compozitor (*Ex. 15*).

Exemplul 15. P. Hindemith. *Concertul pentru corn și orchestră*, p. III, utilizarea surdinei

Lively - Lebhaft.
(♩. ca. 126)

155 un poco agitato
con sord.

În acest caz cornistul trebuie să realizeze transpoziția la un semiton descendent și să ajusteze digitația opțională pentru fiecare notă în așa mod, încât ascultătorul să recepționeze ceea ce inițial a fost conceput de către compozitor.

Concluzii

Generalizând, lucrarea este structurată în trei mișcări, așa cum este tipic pentru un concert, planul său fiind categoric neconvențional. Primele două mișcări, ambele relativ scurte, sunt în tempouri rapide: prima este o sonatină plină de energie, care limitează dezvoltarea tematică la un minimum, iar a doua este un *scherzo*. Finalul este alcătuit din trei secțiuni într-o schemă *lent-rapid-lent*. Structura mișcărilor sugerează că primele două sunt menite să demonstreze posibilitățile tehnice ale cornului, iar ultima – calitățile sale cele mai sensibile. O altă trăsătură neobișnuită a lucrării este includerea în partitură a unui poem

compus de Hindemith însuși, într-o secțiune a părții solistice denumită „Declamare”. Interpretul este îndrumat să interpreteze acest pasaj în stil recitativ, „recitând” fără cuvinte poemul – care se referă la calitatea timbrală a cornului – prin interpretarea sa.

Referințe bibliografice

1. ANDRIEȘ, V. Concertul pentru violă și orchestră *Der Schwanendreher* de P. Hindemith: particularități compoziționale. In: ACADEMIA DE MUZICĂ, TEATRU ȘI ARTE PLASTICE. *Anuar științific: muzică, teatru, arte plastice*, 2009. Chișinău: Notograf Prim, 2009, nr. 1/2 (8/9), pp. 14–21.
2. GÎSCĂ, P. *Cornul, tradiție și mister*. Iași: Artes, 2009.
3. КАРС, А. *История оркестровки*. Москва: Музыка, 1990.
4. Пауль Хиндемит [online]. В: *Belcanto.ru : классическая музыка, опера и балет*: [site]. [accesat 03.09.2024]. Disponibil: <https://www.belcanto.ru/hindemith.html>